

Vad gör vi med våra ungdomar?

Ystad Allehanda 2000

Under det år jag har arbetat med filmen Vem bryr sig! har jag haft ett afrikanskt ordspråk som ledstjärna: det krävs en hel by för att uppfostra ett barn väl.

Ellen Key namngav 1900-talet som barnets århundrade och på många sätt har också vår kunskap om barnen och deras behov ökat under detta sekel. Vi rör oss hemtamt med ord som pottråning, förträngning, trauma, projicering etc. Men rent konkret, hur har vi använt oss av vår kunskap?

Var femte elev går ur skolan med bristande kunskap i basämnena. Antalet självmord har minskat i stort men istället ökat bland barn och unga. Amerikanska rapporter visar att två av tre trettonåringar har förstadier till åderförkalkning, att orsaken är samhället och stressen som de unga lever under. I Sverige talar vi om DAMP, och antalet samtal till Bris jourtelefoner har ökat under 90-talet.

Under förra århundradet har vi insett uppväxtens betydelse, men vi har också skylldet det mesta - om inte allt - på föräldrarna. De har näst intill ensamma fått bära ansvaret för hur ett barn mår och hur det sedan fungerar som vuxen. Det är föräldrarnas fel om deras unge bli nynazist, värsting, kriminell eller anorektiker. Men när vi skyller på föräldrarna fråntar vi andra oss vårt ansvar.

Fram till 12 års ålder, ungefär, är barn gulliga. Därefter blir de finniga, besvärliga, uppkäftiga etc, och en del vuxna ser rött bara genom deras blotta existens. Alldeles för många vuxna vet inte hur de ska bemöta dessa läskiga Aliens och slår ner på yviga rörelser med förmaningar och irritation.

Själv tycker jag att unga människor är som kattungar. Ni vet, när de hoppar och studsar på sidled och är så himla hotfulla. De spritter och sprätter och kastar sig över sin mamma, försöker välta omkull henne eller biter henne i öronen tills de åker på en smocka. De testar gränser och det är rätt kul och själv skulle jag hellre sätta tonåringar till världen än babyar.

Även Sokrates kritiserade ungdomen och han uttryckte sig så att man skulle kunna tro att det var sagt idag. Det är tydligen något hos den unge som är provokativt i sig självt. Och det kanske är så det ska vara?

Men det spelar egentligen ingen roll om det är biologiskt eller kulturellt, det viktiga är frågan om hur vi vuxna förhåller oss när vi blir provocerade. Ska vi gå undan eller ska vi stå kvar?

Jag tror, att ju större uttryck de unga tycker att de behöver ta till för att synas och göra sig hörda, desto otydligare och obestämmdare har vuxenvärlden varit gentemot dessa. Jag menar, att när ungdomar väljer en människofientlig ideologi som nazism så är det vuxenvärldens kollektiva skuld.

Häromveckan handlade Tv-programmet Mitt i naturen om utrotningshotade noshörningar som planterats in i en nationalpark för att skyddas. Programmet berättade att parkens likaså inplanterade elefanter brutalt och oprovocerat dödade noshörningar. Först förstod man ingenting eftersom dessa två däggdjur alltid har levt i fred med varandra.

Sedan insåg man att de elefantligisterna var vuxenlösa ungdomar. Genom att skjuta av vuxna elefanter och förflytta de unga, så hade de unga elefanterna inte bara förlorat sina föräldrar utan också sin stam och sin hemort. Och därmed sin naturliga uppfostran. De unga elefanterna blev parkens värstingar men de lugnade ner sig när man planterade in vuxna, erfarna elefanter.

Mitt i Naturen berättade att elefanter har en lång socialiseringsprocess. De vuxna elefanterna är viktiga för de ungas förmåga att leva i stammen och elefantungar är lika känsliga som människobarn.

Ja, vi vet att barnet genomgår vissa viktiga faser som t ex bajsåldern och trotsåldern, men när barnet blir tonåring så är det precis som om vår kunskap tar slut. Vi talar sällan, eller aldrig, om den socialiseringsprocess som gäller för människan och hennes ungdomar.

Ändå lever vi i en ungdomskultur - men ungdomskultur står mer för en frånvaro av vuxna. Ungdomar är varandras förebilder och det är fullständigt absurt. Kompisar vet väl inte mer om livet och samhället än vad den unge själv vet?

I ett års åldern lär barnet sig att gå och genom föräldrarnas framsträckta armar förstår det att den vuxne tar emot om det faller. Tonåren är den ålder då den unge ska gå bort från föräldrarna - ut i samhället - till oss andra. Men vem sträcker ut armarna och hälsar dem välkomna, vem tar emot dem om de faller?

Hur ska föräldrarna klara sin del av separationen när barnet inte har ett välkomnande samhälle att gå ut till?

I mitt psykologilexikon förklaras ordet socialisation med; individens inväxande i samhället varvid värderingar, attityder, normer osv tillägnas och blir en del av personligheten.

Egentligen handlar det bara om att använda oss av demokratins och yttrande-frihetens möjligheter. Om att föra en ständig diskussion kring etik och seder, om normer och om hur vi bemöter varandra. Om att lyssna och tala och på så sätt visa vem vi är och var vi står, vad vi tycker och vad vi vill. Detta är inte bara ett stöd för de unga, utan också vägen till en levande demokrati.

Precis som i det afrikanska ordspråket tror jag att vi måste se vårt samhälle som en by. Eller som den israeliske religionsfilosofen Martin Buber skrev: Ett samhälle är mänskligt när dess medlemmar bekräftar varandra.